

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

KATKILARIYLA

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

Mesleğim
Kültürüm

Kültürel Üreticiler için
Girişimcilik ve Kariyer Gelişimi Projesi

EĞİTİCİ EĞİTİMİ İÇERİĞİ

4. Yaratıcılık

KATKILARIYLA

MESLEĞİM KÜLTÜRÜM EĞİTİCİ EĞİTİMİ İÇERİĞİ

4. Yaratıcılık

4.1. Yaratıcı düşünme tanımları ve eğilimleri

Boden¹ yaratıcılığın “bir bulmaca, bir paradoks, bazılarına göre bir gizem” olarak tanımlandığını belirtir. Bu tanımlama biçimi anlaşılır bir çalışmada ya da eğitimde sağlam bir başlangıç zemini oluşturmaktan uzaktır. Aynı yazar, “eski fikirlerin yeni birleşimi” tanımı ile daha anlaşılır ve üzerine çalışılabilir bir yaratıcılık kavramı ortaya koyar. Yaratıcılığın etkisi ortaya çıkan birleşimin ne ölçüde ihtimal dışı olduğu ile doğru orantılıdır. Orijinallik ya da farklılık olarak ifade edilebilecek bu yönü, yaratıcılığın gündelik hayatta da sıkça karşımıza çıkan önemli bir bileşenidir.

Lütfen bu noktada aklayakın, kolay anlaşılabilir ve geniş kabul gören çözümlerin neden en ideal yaratıcı çözümler olmadığına dikkat çekmek gerekir. Bir fikrin çoğunluk tarafından kabul edilebilir hale gelmesi o şeyin aslında özgün bir yaratıcı fikir olmadığına da işaret edebilir. Bu durumda yaratıcı ya da yenilikçi olmak mutlaka bir ölçüde tepki (Olmaz öyle şey!) ile karşılaşmayı içermektedir diyebiliriz.

Yaratıcılık tanımlarının dört ana kategorisi²:

¹ Margaret A. Boden, “What Is Creativity?”, içinde *Dimensions of creativity*, ed. Margaret A. Boden (Cambridge, MA: MIT Press, 1996), 75.

² Bill Lucas, Guy Claxton, ve Ellen Spencer, “Progression in Creativity: Developing New Forms of Assessment”, *Background Paper for the OECD Conference “Educating for Innovative Societies”*, 2012, 8.

KATKILARIYLA

- Fikir üretme,
- Fikirleri sorgulamak,
- Fikirleri keşfetmek için cesur ve deneyime açık olmak,
- Bireyin sezgilerini dinlemesidir.

Yaratıcı düşünce eğilimleri

Beş Yaratıcı Eğilim Modeli³ Lucas ve arkadaşları tarafından ortaya konmuştur. Temel olarak yaratıcı düşünme tanımlarının eğitim ve ölçme değerlendirmede kullanılması için kapsamlı bir modele dönüştürülmesini hedefler.

Yukarıda bahsedilen model mesleki eğitimde yaratıcı düşünceyi doğru noktaya koymak için çok faydalıdır. Çünkü yaratıcı düşünceyi tek boyutlu olarak inceleyen Allah vergisi Deha ya da Çok üst düzey inovasyon ile ilişkili gördüğümüzde mesleki eğitimle ilişkili olmadığını düşünebiliriz. Ancak aksine işlerin teknik düzeyine hakim kişiler sorunları bulmak çözüm geliştirmek için yılmazlık sergilemek, gerektiğinde yeni alternatifler üretebilmek, sürekli diğer insanlarla bilgi alışverişi yapmak ve son olarak da düzenli çalışmak zorundadır. Elbetteki bunları saydığım zaman aranızdan bazıları yaratıcılıktan bahsetmediğimi düşündü. Geliniz bu noktada yukarıdaki modelin ayrıntılarını konuşalım.

Model yaratıcı düşüncenin beş temel eğilimini gösterir. Bu eğilimler sırasıyla meraklı, ısrarcı, hayalci, işbirliğine yatkın ve disiplinli olmaktadır.

³ Lucas, Claxton, ve Spencer, 14.

KATKILARIYLA

En kolay akla gelen eğilimden başlayalım. Meraklı olmak. Eğer bir insan sorulmaya değer soruları sorabiliyorsa, ilginç açılardan bakabiliyorsa onun yaratıcı bir insan olduğunu düşünürüz.

- Merak eden ve sorgulayan,
- Araştıran ve keşfeden,
- Mevcut duruma meydan okuyan varsayımlar üreten bir yaklaşım yaratıcılığın ifadesidir.

Kolayını atlattık. Şimdi görece zor olan bir tanesine gelelim: Isırcı olmak. Belki bu nokta orijinal kaynaktan daha fazla açıklama gerektiriyor. Çünkü kanaatimce ülkemizde yaratıcılığı koyduğumuz nokta ile oldukça farklı bir yerden bahsediyoruz. Yıllar önce bu kaynağa göre erişmeden önce Thomas Edison'un ampul icadı ile ilgili macerasını yaratıcı sürecin örneği olarak anlatırdım. Bahsettiğimiz şey aklına gelip hemen başardığı bir icat değil, binlerce kez deneyip yanıldıktan sonra ulaştığı başarılı sonuçtu. Evet inanması güç de olsa yaratıcı bir zihnin öne çıkan eğilimlerinden biri zorluklar karşısında ısrarla devam edebilmesi, yılmaz olmasıdır.

- Zorluklar karşısında kolay vazgeçmeyen,
- Farklı olmaya cesaret eden,
- Sonuçlar belirsiz olsada ilerlemeye tahammülü olan yaklaşımlar yaratıcılığın ifadesidir.

KATKILARIYLA

Elbette ki yaratıcı bir insan hayalcidir. Çünkü mevcut durumda akla gelmeyen sonuçlar ancak tahayyül ederek ortaya çıkabilir. İhtimaller üretebilmek için hayal edebilen bir zihne ihtiyaç duyulur.

- Olasılıkları zihinde evirip çevirebilen,
- Farklı şeyler arasında bağlantılar kuran,
- Sezgilerini kullanan yaklaşımlar hayalciliğin bileşenleri olarak sayılabilir.

Yaratıcılık derin şekilde işbirliği gerektirir. Güncel pek çok tanım yaratıcılığın tek kişinin zihninde gerçekleşen değil sosyal etkileşim ile sonuçlar üreten bir olgu olduğunu ortaya koyar. Daha basit bir ifade sen düşünür söylersin, karşındaki ona bir şeyler katar, bu döngünün kendisi yaratıcılığın ortaya çıktığı yerdir.

- Düşünceleri, eserleri ya da sonuçları kendine saklamayan,
- Karşılıklı fikir alışverişinde bulunan,
- Uygun şekilde işbirliği yapan bir yaklaşım yaratıcı sürecin ortaya çıkmasını sağlar.

Genel geçer yaratıcılık tanımı ile ilişkilendirmekte en çok zorlanacağımız kısma geldik: disiplinli olmak. Burada kastedilen Hayalci eğilimleri dengeleyen sistematik bir yaklaşımdır. Çünkü hayaller uçuşup giderken teknikler ve somut ürünler geriye dönük olarak değerlendirilebilir.

- Teknikler geliştiren,
- Durumu değerlendirirken detaylı ve derin düşünen,
- Fikirleri somut ara ürünlere dönüştürüp, nihai ürüne/esere ulaşmak için bunları geliştiren eğilimler yaratıcılığın disiplinli boyutunu oluşturur.

KATKILARIYLA

Aslında bu son nokta bizleri kültürel üretimin odağına ulaştırdı: Somut ürün/hizmet ortaya çıkarmak, bu somut ürünü/hizmeti değerlendirmek, tepkileri izlemek (bkznz. izleyici geliştirme başlığı) ve bir sonraki sefer daha farklı, iyi ya da eksiksiz bir ürün/hizmet oluşturmak.

Son olarak yaratıcılık ile ilgili olarak ifade edilmesi gereken en önemli uyarıya yer vermeliyiz. Yukarıdaki süreçten de fark ettiğiniz gibi yaratıcılık sadece düşünceler üretmekten ibaret değildir. Ayrıca yaratıcı üretim de hiçbir kriter tabi olmadan özgürce ve sınırsız kaynak kullanarak üretmek demek değildir. Her ne kadar sanatın, zanaatın veya kültürel üretimin öznel bir yönü olsa da içinde yaşadığımız dünyada üretmeye devam etmek için bazı dışsal sınırlar çizmek gerekmektedir. Bunlar ister süre, ister kullanılan maddi kaynaklar olsun kültürel üretimi devam ettirmek için tabii olduğumuz gerçek dünya gereklilikleridir.